

הרבנית שרון רימון פרשת קורח

הוֹצֵאתִי אִתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכְכֶם, אֲנִי ה'
אֱלֹהֵיהֶם. (שמות כ"ט, מג-מו)

לכאורה, פסוקים אלו מסכמים את הציווי על מעשה המשכן. פרשיות תרומה ותצווה פותחות ב"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ממשיכות בפירוט כל מעשה המשכן, ומסכמות ב"ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלוקים".

אולם למרבה הפלא, לאחר סיכום חגיגי זה, מופיעים עוד כמה ציוויים הקשורים לעשיית המשכן, ובראשם - ציווי על עשיית מזבח הקטורת. בהמשך, לאחר ציווי זה, מופיעים כמה ציוויים נוספים: מחצית השקל, עשיית הכיור, הכנת שמן המשחה, הכנת הקטורת ובחירת בצלאל לעשיית הכלים. לאחר כל הציוויים הללו לא מופיע סיכום נוסף לציווי המשכן. מדוע הוציאה התורה חלק מן הציוויים על מלאכת המשכן אל מחוץ לפרשיות המשכן העיקריות?

במסגרת זו, נתמקד בהסבר מקומו של הציווי על עשיית מזבח הקטורת. מדוע ציווי זה אינו מופיע בפרשת תרומה, בין שאר הציוויים על עשיית כלי המשכן? מדוע הוצא ציווי זה אל מחוץ למקומו הטבעי?

השערה ראשונית שניתן להעלות היא שמזבח הקטורת איננו חשוב כל כך, והמשכן שלם גם בלעדיו. עיקרו של מעשה המשכן הוא "ושכנתי בתוך בני ישראל", כפי שנאמר בסיכום פרשת המשכן, ומזבח הקטורת אינו תורם מאומה לתכלית זו. אמנם הוא משלים את מעשה המשכן, אך הוא אינו פרט עיקרי בו.

השערה זו מתחזקת לאור העובדה שקיים כלי נוסף שהציווי על עשייתו נזכר לאחר שאר הציוויים - הכיור. הכיור איננו כלי בעל חשיבות עצמית, וכל תפקידו הוא לאפשר לכהנים להיטהר לפני הכניסה אל הקודש. הוא משרת את הקודש, אך חשיבותו היא משנית בלבד. האם מזבח הקטורת דומה לכיור? האם גם מזבח הקטורת הוא בעל חשיבות משנית בלבד?

אכן, כמה מן המפרשים פירשו כך.

לדעת הספורנו (שמות ל, א), מזבח הקטורת לא הוזכר עם שאר הכלים מפני שהוא לא נועד להשראת שכינה, אלא "היה עניין זה המזבח לכבד את האל-ליתברך אחרי בואו, לקבל ברצון עבודת עמו בקרבנות הבוקר והערב". לדעתו, אם כן, תכלית מזבח הקטורת היא לכבד את הקב"ה לאחר בואו, אך הוא אינו תורם להשראת השכינה במשכן.

לדעת הרמב"ם (מורה הנבוכים ג, מה), הקטורת נועדה לטשטש את ריחות השחיטה וההקרבה שבמקדש. גם לפי גישה זו, הקטורת איננה חלק חשוב מעבודות המקדש, אלא יש לה חשיבות משנית, ולכן מזבח הקטורת נזכר לאחר כל עבודות המשכן, כנספח.

הקטורת ומחלוקת קורח

הקטורת ממלאת תפקיד מרכזי בסיפור מחלוקת קורח ועדתו. בפרשתנו יש שני סיפורים בהם מופיעה הקטורת בתפקיד משמעותי:

א. בפרק ט"ז, קורח ועדתו נקהלים על משה ועל אהרון בטענה "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". בתגובה, מציע משה לערוך מבחן לזיהוי הנבחר ע"י ה', שייערך ע"י הקרבת קטורת: "זאת עשו, קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו. ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת לפני ה' מחר, והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש". קורח ועדתו מקבלים את ההצעה: מאתיים וחמישים הנשיאים ואהרון לוקחים מחתות ומקריבים קטורת. בהמשך מתגלה כבוד ה', והחוטאים נענשים: קורח, דתן ואבירם נבלעים באדמה, ו-250 מקריבי הקטורת נשרפים ע"י האש היוצאת מאת ה'.

ב. בפרק י"ז, לאחר מות קורח ועדתו, בני ישראל נקהלים על משה ואהרון בטענה "אתם המיתם את עם ה'". כתוצאה מכך פורצת מגפה בעם, ומשה מצווה על אהרון - "קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף". אהרון מקיים את שציווה עליו משה: "ויקח אהרון כאשר דבר משה, וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם, ויתן את הקטורת ויכפר על העם. ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה".

סיפורים אלה מדגישים את תפקידה של הקטורת בסיפור קורח ועדתו, ולאור זאת נשאלת שאלה פשוטה: מדוע דווקא הקטורת היא המוכיחה מיהו הנבחר ע"י ה' והיא העוצרת את המגפה? האם נבחרה הקטורת רק באופן מקרי, כאחת מעבודות המשכן? כיצד ייתכן שאותה הקטורת הממיתה את 250 האנשים, היא המכפרת על העם ועוצרת את המגפה? מהו המיוחד בקטורת?

א. מזבח הקטורת - נספח לכלי המשכן

כזכור לנו מפרשיות ספר שמות, כל הציוויים על עשיית כלי המשכן מופיעים בפרשת תרומה. בפרשה שלאחר מכן - פרשת תצווה - מפורטים הציוויים על עשיית בגדי הכהונה ועל הקדשת הכהנים. לקראת סוף פרשת תצווה, מופיעים פסוקים המסכמים את פרשת עשיית המשכן:

וְנִעַדְתִּי שְׂמֵה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי: וְקִדְשִׁיתִי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אֹהֶרֶן וְאֶת בְּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי: וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר

א. מזבח הקטורת עשוי זהב, כמו כל הכלים הפנימיים, ובשונה ממזבח העולה והכירור העשויים נחושת.

ב. מקומו של מזבח הקטורת הוא בקודש, לצד השולחן והמנורה. החשיבות שבעצם ההימצאות בתוך הקודש מודגשת עוד יותר לאור העובדה שהתורה אינה מתארת את מיקומם של כל הכלים בציווי על עשייתם, ורק מיקומו של מזבח הקטורת מפורש בציווי על עשייתו. מיקום שאר הכלים מתואר רק בציווי על עשיית הפרוכת:

וְנִתְּתָה אֶת הַפְּרוֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבְאֵתָ שָׁמָּה מִבַּיִת לַפְּרוֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת, וְהִבְדִּילָה הַפְּרוֹכֶת לְכֶסֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים: וְנִתְּתָה אֶת הַפְּרוֹכֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים: וְשָׂמְתָה אֶת הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפְּרוֹכֶת וְאֶת הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה וְהַשְּׁלֶחָן תַּתָּן עַל צֵלַע צְפוֹן.

(שמות כ"ו, לג-לו)

לעומת זאת, כאמור, התורה קובעת את מקומו של מזבח הקטורת כבר בציווי על עשייתו. אמנם אפשר לטעון שהדבר נובע מכך שהציווי על עשיית מזבח הקטורת מופיע לאחר הציווי על עשיית הפרוכת ועל מיקומם של שאר הכלים, אך מסתבר שהדבר מלמד על חשיבות מיקומו של מזבח הקטורת, ועל היותו חלק בלתי-נפרד מאופיו.

ואכן, בכמה מקומות בתורה מתוארים השולחן והמנורה כנמצאים "מחוץ לפרוכת" - כלומר: מודגש שהם אינם נמצאים בקודש הקדשים אלא מחוצה לו, ואילו מזבח הקטורת מתואר כנמצא "לפני הפרוכת"². למעשה, כמובן, הכוונה היא לאותו מקום: מזבח הקטורת נמצא בקודש, כמו השולחן והמנורה, ולא בקודש הקדשים; אך יש חשיבות לביטוי שהתורה משתמשת בו: השולחן והמנורה הם "מחוץ לפרוכת", ואילו מזבח הקטורת הוא "לפני הפרוכת".

ג. בפרשת הציווי על עשיית מזבח הקטורת, התורה אינה מסתפקת בתיאור קצר של מיקום המזבח - "לפני הפרוכת", אלא מביאה תיאור ארוך ומפורט:

וְנִתְּתָה אֶת לִפְנֵי הַפְּרוֹכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַפְּרוֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה.

שני פרטים מודגשים בתיאור מיקומו של מזבח הקטורת: הארון וההתוועדות. מקומו של מזבח הקטורת מתואר בזיקה אל הארון, ונראה שאין זה רק תיאור טכני המסביר באיזו פינה צריך להניח אותו, אלא רמז לקשר הדוק הקיים בינו לבין הארון. בנוסף לכך, מדגישים הפסוקים שלוש פעמים את ההתוועדות. אמנם ההתוועדות היא על הארון, אך התורה מדגישה זאת דווקא בציווי על עשיית מזבח

רעיון נוסף, המובא ע"י כמה רבנים בני זמננו¹, הוא שהקטורת מהווה מסך החוצץ בין גילוי השכינה לבין העם, אשר אינו יכול לעמוד בגילוי השכינה. בפרשיות תרומה ותצווה מוזכרים כל כלי המשכן שמטרתם להביא להשראת שכינה במשכן, כפי שמסכמת התורה: "ושכנתי בתוך בני ישראל". אולם כיוון שבני אדם אינם יכולים לעמוד בגילוי השכינה הנשגב הזה, יש צורך במשהו שיגן עליהם מפני עוצמת השכינה ויאפשר להם להתקיים בקרבתה, וזהו ייעודה של הקטורת. הקטורת מהווה מסך עשן החוצץ בין בני האדם לבין השכינה. לכן, **כל כלי המשכן נועדו להשראת שכינה, ואילו הקטורת נועדה כביכול להקטין את עוצמת גילוי השכינה**. מעתה מובן שמזבח הקטורת הוא אכן כלי בעל חשיבות משנית במשכן (אולי אפילו בעל משמעות הפוכה מכל שאר הכלים), ולכן הציווי על עשייתו נזכר כנספח, לאחר סיכום הציוויים על בניין שאר כלי המשכן.

לפי שלושת הפירושים האלה, הציווי על עשיית מזבח הקטורת הוצא מכלל הציוויים על עשיית כלי המשכן מפני שהקטורת היא עבודה בעלת חשיבות פחותה. היא איננה עבודה עיקרית במשכן, איננה חלק מהעבודות המביאות להשראת שכינה, ולפי הפירוש האחרון - תפקידה אפילו הפוך: להקטין את עוצמת גילוי השכינה.

ב. האמנם בעל חשיבות פחותה?

רעיון זה יכול להתקבל על הדעת בשל מיקומו של הציווי על עשיית מזבח הקטורת, מחוץ לציוויים העיקריים על כלי המשכן. אולם מעיון בפרשה זו עצמה ובפרשיות נוספות המזכירות את הקטורת, נראה שעולה תמונה אחרת.

נעייין בציווי על עשיית מזבח הקטורת:

וְעִשִּׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קֹטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ... וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר, אֶת גָּגוֹ וְאֶת קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת קִרְנֹתָיו, וְעִשִּׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב... וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפְּרוֹכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַפְּרוֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה: וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קֹטֶרֶת סָמִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנֹּרֹת וְקִטְרִינָה: וּבִהֲעֵלַת אֶהָרֹן אֶת הַנֹּרֹת בֵּין הָעֲרֵבִים וְקִטְרִינָה, קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם: לֹא תַעֲלֹו עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסָּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו: וְכִפֶּר אֶהָרֹן עַל קִרְנֹתָיו אַחַת בְּשָׁנָה מִדָּם חֲטָאֹת הַכֹּהֲנִים אַחַת בְּשָׁנָה וְכִפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם, קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא לָהּ.

(שמות ל', א-י)

כמה פרטים בולטים בפרשייה זו:

1 ראה בהרחבה במאמרו של הרב ברוך קץ "וכסה ענן הקטורת", עלון שבות 106. רעיון זה מופיע גם בשיעורים שונים בבית המדרש הוירטואלי: בשיעורו של הרב יונתן גרוסמן לפרשת שמני הרב ליבטאג לפרשת תצווה (<http://www.etzion.org.il/vbm/archive/6-parsha/20ietzavehh.rtf>), בשיעורו של הרב אלחנן סמט לפרשת תצווה (<http://www.etzion.org.il/vbm/archive/7-parsha/20etzave.rtf>), וכן במאמר שבספרו, "עיונים בפרשות השבוע" א'.

2 ראה, למשל, שמות כ"ו, לה; כ"ז, כא; מ', ד-ה; מ', כב-כז. בכל המקומות הללו, מיקומו של מזבח הקטורת הוא תמיד "לפני הפרוכת" ובזיקה אל הארון, ומיקום השולחן והמנורה הוא תמיד "מחוץ לפרוכת", ללא קשר אל הארון.

הקטורת. לכן, נראה שקיים קשר הדוק בין מזבח הקטורת לבין ההתוועדות אשר על הארון³.

ד. מזבח הקטורת הוא הכלי היחיד שכבר בעשייתו נאמר שצריך לכפר עליו פעם בשנה. רק על שני כלים נאמר ציווי דומה: על הארון ועל מזבח הקטורת. כלי שצריך לכפר עליו פעם בשנה אינו יכול להיות כלי שולי בעבודת המשכן, ושוב רואים את הקשר המשמעותי שבין הארון לבין מזבח הקטורת.

ה. בסיכום הציווי על מזבח הקטורת נאמר: "קודש קדשים הוא לה". אפילו על הארון לא נאמר שהוא קודש קדשים, ועובדה זו אינה מותרת ספק באשר לחשיבותו של מזבח הקטורת.

ג. חשיבותה של הקטורת

הציווי על עשיית מזבח הקטורת נמצא בשמות ל', ובסוף אותו פרק מצטווה משה על הכנת הקטורת עצמה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה - קַח לְךָ סָמִים, נֹטָף וְשִׁחֻלַת וְחֻלְבֵּנָה סָמִים וּלְבֹנָה זָכָה בַד בְּבַד יְהִיָּה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֵת רִקַח מַעֲשֵׂה רִקַח מִמֶּלֶח טְהוֹר קֹדֶשׁ: וְשִׁחֻקֶת מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לְפָנֵי הָעֵדֻת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קִדְשִׁים תִּהְיֶה לְכֶם: וְהִקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לְכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לֵה': אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ.
(שמות ל', לד-לח)

ניתן לראות שהתורה מרבה להדגיש את הקדושה שבקטורת: "ועשית אותה קטורת... טהור קודש... קודש קדשים תהיה לכם... במתכונתה לא תעשו לכם קודש תהיה לך לה'...".

פרט לכך, כמו בציווי על עשיית מזבח הקטורת, גם בציווי על הכנת הקטורת עצמה מודגש מיקום נתינת הקטורת ביחס לארון: "ונתתה ממנה לפני העדות באוהל מועד אשר אועד לך שמה"⁴.

סיפורי קטורת

בתנ"ך מצאנו שלושה סיפורים על אנשים שהקריבו קטורת ונפגעו כתוצאה מכך:

3 אמנם, ניתן עדיין להסביר שמזבח הקטורת משרת את ההתוועדות שעל הארון ולכן אין לו מיקום עצמאי אלא רק ביחס לארון, אך להלן נציע קשר מהותי יותר הקיים בין ההתוועדות לבין הקטורת.

4 מעניין לשים לב שמוזכרת כאן רק נתינת הקטורת לפני העדות, ולא מפורש ששמים את הקטורת על המזבח. חז"ל אמרו שניתן להקריב את הקטורת גם אם מזבח הקטורת איננו קיים (זבחים נט ע"א), וה"משך חכמה" מסביר שדין זה נלמד מכך שהציווי על הקטרת הקטורת מופיע ללא קשר למזבח הקטורת. ניתן, אפוא, להבין שמזבח הקטורת איננו בעל חשיבות גבוהה, ולכן אולי הוצא מחוץ לכל מעשה המשכן, אך הקטורת עצמה היא בעלת חשיבות רבה. לחילופין, ניתן להסביר שהקטורת היא כה חשובה ומשמעותית בעבודת הקודש, עד שאי אפשר לבטל אותה אפילו כאשר מזבח הקטורת לא נמצא.

א. נדב ואביהוא -

וַיִּקְחוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְנוּ וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אִשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֵת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתֶם: וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'.

(ויקרא י', א-ב)

ב. מאתיים וחמישים הנשיאים בפרשת קורח -

וְאִשׁ יֵצְאָה מֵאֵת ה' וַתֹּאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמְאֵתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֵת.

(במדבר ט"ז, לה)

ג. המלך עוזיה -

וּכְחֻזְקָתוֹ גָּבַהּ לְבוֹ עַד לְהִשְׁחִית וַיִּמְעַל בַּה' אֱלוֹהָיו וַיָּבֵא אֶל הַיֵּכָל ה' לְהִקְטִיר עַל מִזְבַּח הַקִּטְרֵת: וַיָּבֵא אֲחֵרָיו עֲזָרְיָהוּ הַכֹּהֵן וְעָמוּ כֹהֲנִים לֵה' שְׂמוֹנִים בְּנֵי קֵיִל: וַיַּעֲמֵדוּ עַל עֲזָרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ - לֹא לְךָ עֲזָרְיָהוּ לְהִקְטִיר לֵה' כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן הַמְּקַדְּשִׁים לְהִקְטִיר, צֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי מְעַלְתָּ וְלֹא לְךָ לְכַבֹּד מֵה' אֱלוֹהֵיִם: וַיִּזְעַף עֲזָרְיָהוּ וַיִּבְדֹּד מִקְטַרְתֵּי לְהִקְטִיר, וַבִּזְעָפוֹ עִם הַכֹּהֲנִים וְהַצֹּרְעֹת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית ה' מֵעַל לְמִזְבַּח הַקִּטְרֵת: וַיִּפֹּן אֵלָיו עֲזָרְיָהוּ כֹהֵן הָרֹאשׁ וְכָל הַכֹּהֲנִים וְהִנֵּה הוּא מִצְרַע בְּמִצְחוֹ וַיִּבְהַלּוּהוּ מִשָּׁם, וְגַם הוּא נִדְחַף לְצֵאת כִּי נִגְעוּ ה': וַיְהִי עֲזָרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ מִצְרַע עַד יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֲפְשִׁית מִצְרַע כִּי נִגְזַר מִבַּיִת ה'.

(דבה"ב כ"ו, טו-כא)

שלושת הסיפורים הללו מתארים נסיונות של אנשים שונים להקטיר קטורת, שהקטרה זו פגעה בהם קשה, עד מוות⁵. מסיפורים אלה נראה שהקטורת איננה עבודה שולית במקדש אלא עבודה מאוד משמעותית, ולכן עשייתה על ידי אדם לא-ראוי או בצורה לא-ראויה היא מסוכנת.

הבנה זו מתחדדת לאור העובדה שסיפורים כאלו אינם מצויים על כלי מקדש אחרים. לא מצאנו שמישהו מת בגלל שניסה להדליק את המנורה, או שמישהו נפגע ממתן לחם הפנים. רק על כלי אחד נוסף אנו מוצאים סיפורים מעין אלו - על הארון. בספר שמואל א' מתוארת מלחמה בין ישראל לפלשתים, שבמהלכה נשבה ארון ה'. כאשר ארון ה' נמצא בפלשתים הוא גורם להם מגפות קשות, עד שלבסוף הם מחליטים להחזיר אותו לישראל. גם כאשר הארון מגיע לישראל ועם ישראל שמח בו ומקריב קרבנות, הארון גורם למוות:

וַיָּד בְּאַנְשֵׁי בֵּית שָׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן ה' וַיָּד בְּעַם שְׁבַעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלְף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי הִכָּה ה' בְּעַם מִכָּה גְדוֹלָה: וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי בֵּית שָׁמֶשׁ - מִי יוֹכֵל לַעֲמֵד לִפְנֵי ה' הָאֱלוֹהִים הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה וְאֵל מִי יַעֲלֶה מֵעַלְיָנוּ...

(ש"מ"א ו', יט-כ)

5 הצרעת היא מחלה קשה כמוות. מצורע חשוב כמת, וכמו שרואים מהסיפור על עוזיה - הצרעת מנעה ממנו להמשיך לתפקד כמלך.

ייתכן שהוצאת מזבח הקטורת אל מחוץ לכלי המשכן יכולה להעיד דווקא על חשיבותו. יש שתי דרכים להדגיש את חשיבותו של דבר מסוים: להזכיר אותו ראשון, או להוציאו מן הכלל ולייחד לו מקום משלו. הארון ומזבח הקטורת הם שני הכלים הפנימיים ביותר, הקשורים ישירות להשראת השכינה. ברור שהארון חשוב יותר ממזבח הקטורת ואף פנימי ממנו, ולכן הוא הוזכר ראשון. חשיבותו של מזבח הקטורת הודגשה ע"י הוצאתו מכלל הכלים והזכרתו בסיום הציווי על מלאכת המשכן. כך, הציווי על מעשה המשכן פותח בארון וחותר במזבח קטורת - שני הכלים החשובים ביותר, הפנימיים ביותר והקשורים ביותר להופעת השכינה⁶.

ה. ייחודה של הקטורת

נעיין בכמה מדרשים העוסקים בקטורת:

הקטורת אינה באה לא על החטא ולא על העוון ולא על האשם אלא על השמחה. הוי: "שמן וקטורת ישמח לב". חביבה הקטורת לפני הקב"ה... כשעשה משה המשכן וכליו וכל המלאכה והקרבתו, לא ירדה שכינה עד שהקריבו קטורת... אמר הקב"ה לישראל: בני, היזהרו בקטורת יותר מכל הקרבתו שאתם מקריבים לפני, שעל ידי הקטורת אתם מתכפרים בעולם הזה ואף לעתיד לבא...

(תנחומא, תצווה טו)

שתי מזבחות היו, אחד של זהב כנגד נפשו של אדם ואחד של נחושת כנגד גופו של אדם. כשם שהזהב יקר מהנחושת, כך הנפשות יקרות מן הגוף.

(מדרש תדשא פ"א)

משני המדרשים הללו עולה שהקטורת היא עבודה בעלת חשיבות רבה במיוחד, מפני שהיא מכפרת על הנפש. נפש האדם היא החלק הפנימי והמשמעותי ביותר שבו, וכך גם הקטורת היא העבודה הפנימית והמשמעותית ביותר שבמשכן⁷.

הקשר של הקטורת אל הנשמה מתבטא בכמה פרטים: הקטורת היא הקרבת ריח, שהוא דבר מופשט ורוחני, דבר

סיפור דומה מופיע גם בספר שמואל ב', כאשר דוד מעלה את ארון ה' אל עיר דוד:

וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאמְרוּ בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: וַיַּחַר אֶף ה' בְּעֵזָה וַיִּכְהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשָּׁל, וַיָּמַת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים.
(ש"מ"ב ו', ו-ז)

בשני הסיפורים הללו בולטת העובדה שלאנשים שנפגעו הייתה כוונה חיובית: אנשי בית שמש שמחו עם שובו של הארון משדה פלשתים והתנהגו אליו בצורה מכובדת, ועוזה שלח ידו כדי לתפוס את הארון כדי שלא יפול. לכן, נראה שהמוות אינו עונש אלא תוצאה של עוצמת הקדושה. אדם המתקרב אל הקודש יותר מדי - נפגע, גם אם כוונותיו חיוביות.

סיפורים אלה מחזקים את ההבנה בדבר הקשר המהותי הקיים בין הארון לבין הקטורת. מתוך ההשוואה בין סיפורי הארון לבין סיפורי הקטורת אנו מבינים שגם הקטורת, כמו הארון, היא בעלת קדושה מרובה, ולכן התקרבות לא-ראויה אליה גורמת למוות.

הקטורת בפרשת קורח ועדתו

בפרשת קורח, כאמור, מופיעה הקטורת פעמיים: בתחילה, הקטורת הקטורת היא הבודקת מי נבחר ע"י ה' לשאת בתפקיד הכהונה, ולאחר מכן, הקטורת מכפרת על העם ומגינה עליהם מפני המגפה.

האם ייתכן שלצורך זיהוי הנבחר ע"י ה' תיבחר דווקא עבודה שולית? אם הקטורת היא כל כך קטלנית, אם כוחה רב כל כך, ואם היא מהווה מבחן לזיהוי האדם הראוי לכהונה - מסתבר שהיא עבודה בעלת משמעות גדולה מאוד.

מעניין לציין שבפרשת המגפה, תפקידה של הקטורת הפוך מתפקידה בשלושת הסיפורים שראינו לעיל. בסיפורים האחרים הקטורת היא ממתה, ואילו בפרשת המגפה הקטורת מצילה ממות ועוצרת את המגפה. התורה מסבירה שהקטורת עצרה את המגפה באמצעות כפרה על העם. **דווקא הקטורת, אם כן, מכפרת על חטאים, ודווקא באמצעותה ניתן לעצור את הנגף!**

ד. ייחודה של הקטורת

מתוך כל הפרטים הללו, מתברר שהקטורת איננה עבודה שולית במקדש, אלא עבודה פנימית ומשמעותית ביותר, הקשורה להתגלות השכינה עצמה. לכן הקטורת מכונה "קודש" ו"קודש קדשים"; לכן יש קשר בינה לארון; ולכן גם היא, כמו הארון, גורמת למוות כאשר ניגשים אליה בצורה לא-נכונה.

אולם אם הקטורת היא בעלת חשיבות כה רבה, ובוודאי איננה נספחת לעבודת המשכן אלא חלק מרכזי בה, מדוע התורה מביאה את הציווי על עשיית מזבח הקטורת רק לאחר הציווי על כל מעשה המשכן, ולא בין שאר הכלים?

6 הציווי על עשיית מזבח הקטורת אינו פותח בדיבור חדש של ה', אלא פותח במילים "ועשית מזבח". כלומר: אין כאן פתיחה חדשה, אלא המשך של הדיבור הקודם, שהוא הציווי על כל מעשה המשכן. בנוסף לכך, בכל הכלים נאמרה לשון עשייה: "ועשו ארון... ועשית שולחן... ועשית מנורה...". ומזבח הקטורת אינו שונה מהם בזאת. המזבח הוא חלק מכלי המשכן, ולכן נכלל בדיבור שבו נצטוו בני ישראל על עשיית שאר הכלים. בניגוד לכך, בהמשך פרק ל' מופיעים ציוויים "נספחים", ולפניהם יש דיבור נפרד: "וידבר ה' אל משה לאמר ועשית כיוור... וידבר ה' אל משה לאמר ואתה קח לך בשמים ראש... ויאמר ה' אל משה קח לך סמים...". ההבדל בין ציוויים אלה לבין הציווי על מזבח הקטורת מבלוט את ההבדל שבין מזבח הקטורת לבין ה"נספחים" האחרים, ואת היותו של מזבח הקטורת חלק בלתי-נפרד מכלי המשכן.

7 להרחבה בעניין ייחודה ומשמעותה של הקטורת עיין בפרושי הרמב"ן, צרור המור, המלבי"ם, הכלי יקר והרקנאטי לשמות ל'; ופרוש רבנו בחיי לויקרא י'.

בעיונו בפסוקים מצאנו שהקטורת מכפרת ומצילה ממגפה, אך גם ממיתה את הקרבים אליה. לאמיתו של דבר, אלו הם שני צדדיה של אותה מטבע. הקטורת יורדת אל השורש הפנימי, הטהור והקדוש של הנשמות, ובכך היא מכפרת. אך החיבור הפנימי הזה אל הקדושה מביא לגילוי שכינה, ומי שמתקרב אל השכינה בצורה לא-ראויה - נפגע.

דווקא הקטורת, המחברת את העם ומדגישה את הנקודה הפנימית של כולם, יכולה להטעות ולתת תחושה ש"כולם קדושים"; ודווקא על ידי הקטורת מתגלית הטעות. על ידי הקטורת מתברר שלא כל אחד ראוי ליצירת החיבור הפנימי בהקטרת הקטורת, ושיש דרגות בקדושה. הקטורת צריכה להיעשות בצורה מאוד מדויקת, ע"י אנשים מיוחדים שנבחרו ע"י ה', ולכן דווקא היא הראויה להוות מבחן המזהה את מי שראוי לתפקיד נשגב זה, של חיבור כל נשמות ישראל אל הקדושה.

שהנשמה נהנית ממנו (מלב"ם, שמות ל', א); הקטורת, כמו הנשמה, מתוארת כ"דקה" ונאמר עליה "ושחקת ממנה הדק" (כלי יקר, שמות ל', א).

בין סממני הקטורת מצאנו את החלבנה, שריחה רע, וחז"ל הסבירו שהיא מסמלת את הרשעים (כריתות ו ע"ב). הקטורת, אפוא, מסמלת את החיבור שבין כל חלקי עם ישראל. מדוע דווקא הקטורת מקשרת בין כל חלקי ישראל? מסתבר, שכיוון שהקטורת היא עבודה פנימית ביותר, המכוונת כנגד הנשמה שהיא הפנימית ביותר, אין מתאים ממנה לסמל את הקשר שבין כל עם ישראל. בשורש הנשמת, הפנימי ביותר, כל ישראל הם קדושים ובתוכם ה', ולכן דווקא הקטורת מסמלת קשר זה⁸.

קורח ועדתו טוענים טענה בעלת משמעות רבה: כולם קדושים ובתוכם ה'. ואכן, טענה זו נכונה: כל ישראל אכן קדושים ומחוברים בשורש נשמתם אל ה'. אך מהי המסקנה המתבקשת מטענה זו? לדעת קורח, אם כולם מקושרים אל ה' בשורש נשמתם, הרי שכולם מסוגלים גם לעבודת הקודש במשכן. כולם מסוגלים להתקרב אל השכינה.

זוהי טעותו של קורח. אמנם כולם מקושרים אל הקדושה בשורש נשמתם, אך במציאות יש הבדלים בין בני האדם, הנובעים מבחירה ראשונית של ה' או מעבודה פנימית של האדם. הקרבה אל השכינה תלויה בדרגת מוכנותו של האדם. לא מספיק ששורש נשמתו מחובר אל הקודש; צריך הרבה יותר מכך. צריך שהשורש המקודש יבוא לידי ביטוי גם במציאות חייו של האדם, ורק אז הוא יוכל להתקרב אל הקודש.

מדוע משה בוחר דווקא בקטורת כדי להוכיח לקורח את טעותו? לאור דברינו עד כה, ניתן להבין שכיוון שהקטורת היא עבודה משמעותית, הקשורה לגילוי שכינה, משה בוחר בעבודה החשובה הזאת. מי שראוי להתקרב אל הקודש - יצליח בעבודה זו, ומי שאינו ראוי לכך - ימות, כי הקרבה אל הקודש עשויה להמית כשהיא נעשית בצורה לא-נכונה.

ייתכן שמשה בחר דווקא בקטורת מסיבה נוספת. דווקא הקטורת, המקשרת את נשמות כל ישראל בנקודת הקדושה הפנימית המשותפת לכולן, יכולה להוכיח את צדקתו של קורח. לכאורה, הקטורת מצביעה על כך ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'". מצד שני, כפי שהוכיח משה, דווקא הקטורת היא זו שממיתה את מי שקרב אליה כשהוא אינו ראוי לכך!

הקטורת היא עבודה פנימית ומשמעותית ביותר, היורדת אל שורש הנשמות ומחברת את כולן אל מקורן האלוקי. עבודה זו אמנם מחברת את כולם, אך היא יכולה להיעשות רק ע"י אדם מיוחד, המסוגל להגיע אל השורש הפנימי ביותר של עם ישראל וכך לכפר על כולם ולהביא לגילוי שכינה.

8 עיין בדברי הרב קוק בעולת ראייה ח"א עמ' קלו-קלח, וכן ב"אורות" עמ' לב.